

Zákon o evidenci skutečných majitelů – nové povinnosti pro právnické osoby

🕒 06.04.2021 / 12:39

Povinnosti týkající se evidence skutečných majitelů doznaly přijetím zákona o evidenci skutečných majitelů poměrně zásadních změn. Platit začnou 1. června.

Filip Hainz

Weinhold Legal, v.o.s. advokátní kancelář

Dne 3. února 2021 byl ve Sbírce zákonů vyhlášen zákon č. [37/2021](#) Sb., o evidenci skutečných majitelů (dále jen „ZESM“), který nabývá účinnosti prvním dnem čtvrtého kalendářního měsíce následujícího po dni jeho vyhlášení, tedy 1. června 2021. Důvodem pro přijetí ZESM byla především snaha řádně transponovat do českého právního řádu některé nové požadavky týkající se evidování skutečných majitelů podle změnové směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) [2018/843](#) ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU (dále jen „V. AML směrnice“)[[1](#)] a dále napravit některé nedostatky předchozích implementací, které České republice vytkl ve svém hodnocení Moneyval[[2](#)]. Lhůta pro nabytí účinnosti vnitrostátních transpozičních právních předpisů reflektujících tyto požadavky uplynula dle čl. 4 odst. 1 V. AML směrnice 10. ledna 2021, což znamená, že nebyla dodržena.

Nově tak bude počínaje 1. červnem tohoto roku definice skutečného majitele nacházející se dosud v zákoně č. [253/2008](#) Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a

financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**AML zákon**“), jakož i procesněprávní úprava související s evidencí údajů o skutečných majitelích nacházející se dosud v části V. zákona č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**rejstříkový zákon**“), obsažena v ZESM, který tak obsahuje komplexní právní úpravu tohoto institutu. ZESM reflektuje několik zásadních změn v povinnostech jeho adresátů, tedy zejména evidujících osob[3], jejichž důležitost je podtržena především tím, že v případě jejich nedodržení může být nově v některých případech následkem soukromoprávní či veřejnoprávní postih.

Změny ve vymezení skutečných majitelů

Doposud byl tento pojem vymezen v § 4 odst. 4 AML zákona. Nově je vymezení skutečného majitele obsaženo v § 2 písm. e) ZESM, když je stanoveno, že skutečným majitelem je každá fyzická osoba, která je koncovým příjemcem nebo osobou s koncovým vlivem. Oproti současnému znění § 4 odst. 4 AML zákona je zde patrné explicitní rozdělení pasivní, resp. aktivní alternativy zakládající status skutečného majitele[4].

Koncovým příjemcem je pak dle § 2 písm. c) ZESM osoba, která může mít přímo nebo nepřímo[5] podstatnou část z celkového majetkového prospěchu tvořeného při činnosti nebo likvidaci právnické osoby nebo tvořeného při správě nebo zániku právního uspořádání[6], a tento prospěch dále nepředává. Toto ustanovení je dále rozvedeno v § 3, kde je pro potřeby obchodních korporací stanoveno, že takovou osobou je každá osoba, která má přímo nebo nepřímo právo na podíl na zisku, jiných vlastních zdrojích nebo likvidačním zůstatku obchodní korporace větší než 25 %, a tento podíl na prospěchu dále nepředává, přičemž je stanovena vyvratitelná právní domněnka, že podíl na prospěchu předáván není.

Osobou s koncovým vlivem je pak dle § 2 písm. d) ZESM osoba, která může bez pokynů jiného přímo nebo nepřímo uplatňovat rozhodující vliv v právnické osobě nebo na správu právního uspořádání. Pro obchodní korporace je toto ustanovení rozvedeno v § 4 odst. 1 ZESM, který stanoví, že takovou osobou je každá fyzická osoba, která je ovládající osobou podle zákona upravujícího právní poměry obchodních korporací.[7] Zákon o obchodních korporacích pak v § 75 uvádí čtyři vyvratitelné právní domněnky, které určují status ovládající osoby prostřednictvím vlivu na složení většiny řídicího, resp. kontrolního orgánu obchodní korporace, resp. prostřednictvím podílu na hlasovacích právech. Sám ZESM pak v § 4 odst. 3 zavádí indikátor koncového vlivu tehdy, kdy má fyzická osoba přímý nebo nepřímý podíl na hlasovacích právech obchodní korporace, který významně převyšuje podíly na hlasovacích právech ostatních osob, zejména je-li větší než 25 %.

Pokud nedojde k materiálnímu určení skutečného majitele na základě předchozích pravidel, aplikují se formální sběrná pravidla upravená v § 5 ZESM, která stanoví, že každá osoba ve vrcholném vedení korporace[8] je jejím skutečným majitelem. Tak tomu bude v případech, kdy nebude možné skutečného majitele reálně zjistit[9], anebo tehdy, uplatňuje-li v právnické osobě rozhodující vliv právnická osoba, která je uvedena v § 7 ZESM, který obsahuje výčet právnických osob, které skutečného majitele nemají. Důležitá změna oproti stanovení skutečného majitele dle AML zákona pak nastává v případě, kdy osobou s koncovým vlivem je právnická osoba, jejíž skutečný majitel je určen dle předchozích pravidel, neboť pak platí, že každá osoba v jejím vrcholném vedení je také skutečným majitelem všech korporací v jí podřízené struktuře vztahů.

Přestože bude v řadě případů platit, že určení skutečného majitele dle AML zákona bude shodné s jeho určením dle ZESM, nelze než doporučit věnovat určení skutečného majitele dle nové legislativy patřičnou pozornost, neboť právě jeho správná identifikace je pro splnění evidenčních povinností, a tedy pro vyhnutí se případným sankcím, zásadní.

Změny v evidenčních povinnostech

Změny v evidenčních povinnostech pramení zejména z odlišné koncepce samotné evidence. Dosud dle § 118g odst. 1 rejstříkového zákona nepodléhaly informace vedené v této evidenci principu formální publicity, neboť tato evidence nebyla dle § 118c veřejným rejstříkem a možnost získat předmětné informace prostřednictvím výpisu, resp. dálkového přístupu byla ponechána dle § 118g odst. 2 a 3 pouze některým subjektům. ZESM však naopak v souladu s požadavky V. AML směrnice ve svém § 14 odst. 1 stanoví, že informace o skutečných majitelích právnické osoby v rozsahu písm. a) tohoto odstavce[10] může získat prostřednictvím částečného výpisu kdokoliv, což má za následek vznik požadavků týkajících se ověřování, resp. kontroly pravdivosti údajů uvedených v této evidenci, jakož i zavedení některých sankcí v případě porušení evidenčních povinností.

Změna v evidenčních povinnostech nutně vyplývá také z rozsahu evidovaných informací, neboť nově je dle § 13 písm. e) ZESM do evidence zapisován popis struktury vztahů[11] včetně jmen fyzických osob samostatně vystupujících v této struktuře. Tento popis sledující zvýšení transparentnosti představuje v zásadě srozumitelné znázornění či vysvětlení vztahů mezi jednotlivými složkami struktury v řetězeních[12] či větveních[13] a jejich základní identifikaci, neboť existuje řada situací, kdy je znám skutečný majitel, nicméně není zřejmé, na základě jakých skutečností, resp. prostřednictvím jakých osob a vztahů, této pozice dosáhl. Naopak množina evidujících osob zůstává zachována, neboť se evidenční povinnost i nadále vztahuje pouze na právnické osoby se sídlem v ČR.

Evidující osoba má i po splnění evidenční povinnosti nadále povinnost tyto informace zaznamenávat, uchovávat, a především údaje v evidenci v případě jejich změn aktualizovat. Skutečný majitel a další osoby^[14], jichž se týkají informace v rámci evidenční povinnosti evidující osoby jsou pak povinny poskytovat evidující osobě potřebnou součinnost. Pokud by evidující osoba nepodala návrh na zápis do evidence do 15 dnů ode dne, kdy jí povinnost vznikla (kdy se dozvěděla o změně zapisovaných údajů), může návrh na zápis podat každý, kdo na něm osvědčí právní zájem.

Zajištění souladu zapsaných údajů

Soulad zapsaných údajů v evidenci se skutečným stavem mají zajistit především dva nově zakotvené instituty, a sice tzv. automatický průpis a institut tzv. nesrovnalosti.

Smyslem automatického průpisu^[15] je snížit administrativní zátěž evidujících osob tím, že díky propojení informačních systémů veřejné správy budou do evidence automaticky, tedy bez nutnosti vedení řízení o zápisu, zaneseny údaje o skutečných majitelích, kterým svědčí vyvratitelné (v případě kapitálových společností), resp. nevyvratitelné právní domněnky (v případě ostatních subjektů) na základě zápisu do veřejných rejstříků. V praxi se tento institut uplatní nepochybně nejčastěji u kapitálových obchodních společností, zejména u společnosti s ručením omezením, u které se automatický průpis skutečného majitele bude týkat toho společníka, který bude zapsán jako společník s podílem větším než 25 %, resp. skutečného majitele právnické osoby, která bude zapsána jako společník dle předchozí věty. U akciových společností se pak automaticky propíše fyzická osoba, která je jejím jediným zapsaným akcionářem, a pokud je tímto jediným akcionářem právnická osoba, pak fyzická osoba, která je skutečným majitelem této právnické osoby.

Přestože lze předpokládat, že osoby automaticky propisované budou většinou i materiálně skutečnými majiteli, nebude tomu tak vždy. Ještě častějším jevem než zapsání osoby, která ve skutečnosti skutečným majitelem není, bude případ, kdy skutečný majitel nebude automaticky propisán, neboť mu nebudou svědčit výše uvedené domněnky, a tak nelze než doporučit určení skutečného majitele řádně zkontrolovat, neboť v opačném případě se evidující osoba vystavuje riziku postihu.

Nesrovnalostí^[16] je myšlen hmotněprávní stav, kdy dochází k nesouladu mezi zapsanými údaji v evidenci se skutečným stavem. ZESM dává pak pro tento případ soudu příslušnému k zápisu údajů do evidence, tedy krajskému soudu, v jehož obvodu má evidující osoba obecný soud, procesní nástroje uvedené v [§ 42 a násl.](#) ZESM k odstranění tohoto stavu.

Především je zakotvena oznamovací povinnost orgánů veřejné moci, mají-li důvodně za to, že při výkonu své činnosti zjistily nesrovnalost, oznámit ji soudu příslušnému k zápisu. Tuto povinnost pak mají i povinné subjekty dle AML zákona. Příslušnému soudu je také umožněno bez ohledu na

oznámení uvedené v předchozích větách usnesením vyzvat evidující osobu k dobrovolnému odstranění nesrovnalosti nebo k jejímu vyvrácení v poskytnuté lhůtě.

Pokud je to vhodné k ochraně práv třetích osob a nedošlo-li k dobrovolnému odstranění nesrovnalosti evidující osobou, má příslušný soud oprávněním usnesením zahájit řízení o nesrovnalosti. Toto řízení může soud zahájit bez ohledu na oznámení kvalifikovaného subjektu o nesrovnalosti, resp. bez ohledu na výzvu k odstranění nesrovnalosti, která by však tomuto řízení měla zpravidla předcházet. V průběhu řízení soud provádí dokazování, a to zpravidla bez jednání, přičemž výsledkem je usnesení o vyvrácení, resp. potvrzení předmětné nesrovnalosti. Soud pak v rámci poznámky o nesrovnalosti zapíše, jak bylo rozhodnuto, přičemž pokud je nesrovnalost potvrzena, ve zjištěném rozsahu uvede zapsané údaje v evidenci do souladu s údaji skutečně zjištěnými.

Soukromoprávní následky

Jak bylo výše uvedeno, ZESM nově stanoví za nesplnění evidenční povinnosti sankce soukromoprávního charakteru, které značně dopadají na korporátní život zejména kapitálových obchodních společností. Jedná se o omezení vnitřního chodu obchodních korporací uvedená v § 52 a násl. ZESM, která jsou důsledkem absence zápisu skutečného majitele v evidenci.

Předně je stanoveno, že práva a povinnosti z právního jednání zastírajícího osobu skutečného majitele, které vznikly v době, kdy není skutečný majitel zapsán v evidenci, nelze vymáhat, přičemž toto platí bez ohledu na to, kterým právním řádem se právní jednání řídí. Toto omezení míří především na tzv. bílé koně a profesionální fiktivní majitele, kteří na základě zastíracího právního jednání, kterým mohou být zpravidla komisionářské smlouvy, umožňují skutečným majitelům ovlivňovat chod právnické osoby, aniž by byli zapsáni v evidenci. V důsledku nevymahatelnosti práv a povinností z těchto zastíracích právních jednání se tato práva a povinnosti dostávají do sféry naturálních obligací, a tedy se realizace účelu těchto právních jednání stává velmi nejistou.

Další omezení postihuje výplatu podílu na zisku, jiných vlastních zdrojích či na likvidačním zůstatku, když je stanoveno, že obchodní korporace, která nemá zapsaného skutečného majitele v evidenci, nesmí tyto podíly vyplatit nejen tomuto skutečnému majiteli, ale také žádné právnické osobě, resp. právnímu uspořádání, jejichž je rovněž skutečným majitelem (bez ohledu na fakt, že pro tyto evidující osoby je zapsán či nikoliv), a dále také těm, které nemají v evidenci zapsaného žádného skutečného majitele. S koncem účetního období, ve kterém bylo rozhodnuto o vyplacení těchto nevyplacených podílů je pak spojena v případě podílu na zisku, resp. na jiných vlastních zdrojích prekluze práva na jejich výplatu.

Poslední omezení zakládá systaci hlasovacích práv členů nejvyššího orgánu evidující osoby, typicky valné hromady. Týká se analogického okruhu osob, jako omezení předchozí, když postihuje výkon hlasovacích práv nezapsaného skutečného majitele evidující osoby, osob, jejichž je rovněž skutečným majitelem, případně osob, které nemají v evidenci zapsaného žádného skutečného majitele. Neuplatní se však v případech, kdy postavení skutečného majitele vzniklo v období 15 dnů přede dnem rozhodování nejvyššího orgánu, resp. v jeho působnosti jediného společníka.

Veřejnoprávní následky

ZESM vedle výše uvedených soukromoprávních následků upravuje v § 55 a násl. také tři skutkové podstaty přestupků, za které lze shodně uložit pokutu až do výše 500,000,- Kč. Ve všech těchto případech předchází rozhodnutí správního orgánu o výši pokuty výzva, resp. rozhodnutí soudu.

První dvě skutkové podstaty se týkají porušení evidenční povinnosti evidující osobou, když je stanoveno, že přestupkem je marné uplynutí lhůty k odstranění nesrovnalosti ve výzvě uvedené, přičemž marným uplynutím lhůty zakládající přestupek se myslí pouze nezapsání příslušných údajů o skutečném majiteli v této lhůtě. V praxi se tedy bude jednat o případy, kdy v evidenci nebude zapsán žádný údaj o skutečném majiteli a evidující osoba ani po výzvě příslušného soudu žádný údaj do evidence nezapíše. Další skutkovou podstatou je případ, kdy byla v řízení o nesrovnalosti tato nesrovnalost soudem pravomocně potvrzena, nesprávné údaje byly soudem bez náhrady vymazány, přičemž evidující osoba do 15 dnů od právní moci rozhodnutí nezajistila zápis nových údajů.

Poslední skutková podstata se týká nesplnění povinnosti součinnosti skutečného majitele, resp. dalších osob, kterých se zápis požadovaných údajů do evidence týká, vůči evidující osobě. Takové nesplnění povinnosti součinnosti však musí mít za následek pravomocné rozhodnutí soudu o existenci nesrovnalosti včetně rozhodnutí o tom, že důvodem této nesrovnalosti je právě porušení povinnosti součinnosti. Toto rozhodnutí pak také vylučuje odpovědnost evidující osoby za přestupky uvedené v předchozím odstavci.

Tento speciální režim umožňuje věcné posuzování kvality údajů v evidenci ponechat na uvážení soudu a posouzení závažnosti zakázaného jednání a udělení pokuty svěřit správnímu orgánu.

Závěr

Jak bylo výše uvedeno, povinnosti týkající se evidence skutečných majitelů doznaly přijetím ZESM poměrně zásadních změn, a proto by jim měla být ze strany českých společností, ale i povinných osob dle AML zákona věnována náležitá pozornost. V souvislosti s tímto upozorňujeme na přechodná ustanovení ZESM, zejména na § 60 odst. 3, neboť dle něj jsou povinny všechny obchodní korporace, které měly do účinnosti ZESM zapsánv údaje v evidenci v předepsané lhůtě,

zajistit do 6 měsíců ode dne nabytí účinnosti ZESM, tedy do 1. prosince tohoto roku, aby tyto údaje odpovídaly požadavkům tohoto nového zákona. Pro obchodní korporace, které tyto údaje zapsány v evidenci v předepsané lhůtě neměly, pak platí obecná povinnost pro zápis těchto údajů uvedená v § 9 odst. 1 ZESM, a tedy jsou povinny tyto údaje zapsat do evidence bez zbytečného odkladu po nabytí účinnosti ZESM, tj. po 1. červnu tohoto roku.

Weinhold Legal

[1] Dostupná v Úředním věstníku Evropské unie, L 156/43.

[2] Moneyval neboli Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu byl založen v roce 1997 a v roce 2011 byl přijat nový statut, kterým byl Moneyval povýšen na nezávislý monitorovací orgán v rámci Rady Evropy, jenž je přímo odpovědný Výboru ministrů. Při své činnosti vychází ze standardů FATF.

[3] Evidující osobou je dle § 2 písm. j) ZESM každá právnická osoba, která má skutečného majitele, nebo svěřenský správce právního uspořádání. Dle § 12 ZESM se pak do evidence zapisují, resp. propisují pouze údaje o skutečných majitelích právnických osob se sídlem v ČR, a tedy již ne např. odštěpných závodů zahraničních právnických osob.

[4] Např. podíl ve výši 27% na zisku právnické osoby zakládá pozici koncového příjemce, aniž by nutně založil pozici osoby s koncovým vlivem.

[5] Za nepřímý prospěch se považuje prospěch, který je dosahován prostřednictvím jiné osoby nebo právního uspořádání.

[6] Právní uspořádání je dle § 2 písm. b) ZESM svěřenský fond nebo zahraniční svěřenský fond.

[7] Takovým zákonem je pak zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o obchodních korporacích**“).

[8] Jedná se o osoby dle § 2 písm. i) ZESM, tedy zejména o členy statutárního orgánu obchodní korporace, příp. jsou jimi i tzv. vrcholní manažeři společnosti, kteří jsou při řízení společnosti statutárnímu orgánu právnické osoby nebo jeho členovi přímo podřízeni,

[9] Ať už proto, že je právnická osoba ovládána ze země, která formálně neupravuje evidování skutečného majitele (respektive koncového příjemce či osoby uplatňující vliv) a zahraniční korporace v tomto směru odmítá projevit součinnost, nebo například tehdy, pokud bude mít korporace větší množství členů se srovnatelným postavením, kteří nebudou jednat ve shodě.

[10] Toto se týká jména, státu bydliště, roku a měsíce narození, státního občanství, údaje o povaze postavení, případně velikosti přímého nebo nepřímého podílu skutečného majitele, jakož i údaje o tom, od kterého, resp. do kterého dne je fyzická osoba skutečným majitelem.

[11] Dle § 2 písm. f) ZESM jsou strukturou vztahů vztahy, kterými koncový příjemce může nepřímo získávat prospěch nebo kterými osoba s koncovým vlivem může nepřímo uplatňovat svůj vliv, včetně vlastnické a řídicí struktury.

[12] Dle § 2 písm. g) ZESM představuje řetězení možnost nepřímého získávání prospěchu nebo možnost nepřímého uplatňování koncového vlivu prostřednictvím na sebe postupně navázaných osob nebo právních uspořádání nebo na sebe postupně navazujících vztahů.

[13] Dle § 2 písm. h) ZESM představuje větvení možnost získávání prospěchu nebo možnost uplatňování koncového vlivu prostřednictvím více jednotlivých řetězení.

[14] Konkrétně jde o koncového příjemce, osobu s koncovým vlivem a osobu, jejímž prostřednictvím může koncový příjemce získávat prospěch nebo osoba s koncovým vlivem uplatňovat svůj vliv.

[15] Dle § 2 písm. m) ZESM se jedná o průpis údajů nebo jejich výmaz bez náhrady nebo s nahrazením novými údaji, vedených ve veřejném rejstříku v evidenci svěřenských fondů nebo v základním registru, do evidence skutečných majitelů bez řízení prostřednictvím propojení informačních systémů veřejné správy.

[16] Dle § 2 písm. n) ZESM se jedná o stav, kdy platné údaje nebo údaje, které byly z evidence skutečných majitelů vymazány bez náhrady nebo s nahrazením novými údaji, neodpovídají nebo neodpovídaly skutečnému stavu, nebo stav, kdy v evidenci skutečných majitelů nejsou zapsány žádné údaje.

